

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman toteutuminen vuonna 2020

Ympäristöjohtaja Tanja Ahonen Alueellinen ympäristönsuojelu

Elintarvikelain, terveydensuojelulain ja tupakkalain sekä eläinlääkintähuoltolain mukaan kunnan tulee laatia ja hyväksyä säännöllistä valvontaa koskeva valvontasuunnitelma siten, että valvonta on laadukasta, säännöllistä ja terveyshaittoja estävää. Kunnan valvontasuunnitelmassa on otettava huomioon ympäristöterveydenhuollon yhteinen valtakunnallinen ja toimialoja koskevat valvontaohjelmat paikallisten valvontatarpeiden mukaisesti sekä riskiperusteisesti.

Valvontasuunnitelmaan on sisällytetty seuraavia asioita:

- kohteiden lukumäärä kohdetyypeittäin
- voimavarat ja niiden jakautuminen toimialoittain
- koulutussuunnitelma
- tarkastusten suunnittelu ja toteutus
- valvonnasta perittävät maksut
- näytteenottosuunnitelmat
- laboratoriot ja ulkopuoliset asiantuntijat, joihin valvonta tukeutuu
- valvonnan painopisteet
- valvontahankkeet
- viestintä
- häiriötilanteisiin varautuminen
- tarkastusten sisältö
- valvontakohteiden tarkastustiheys
- valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma on laadittu vuosille 2020 – 2024. Ympäristö- ja rakennuslautakunta on hyväksynyt valvontasuunnitelman 12.12.2019 § 97.

Ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma sisältää elintarvikevalvonnan, terveydensuojeluvalvonnan ja tupakkalain valvonnan. Valvontasuunnitelmassa on määritelty toimialakohtaisesti valvontakohdetyyppien tarkastusmäärät, suurelta osin myös valvontakohteiden tarkastukset sekä osalle toimialakohtaisesti myös näytteiden ottaminen ja niiden määrät. Valvontasuunnitelman toteutumisen arviointi on tehty VATI- ja VYHA-järjestelmiä käyttäen. Aluehallintovirastolla ja keskushallintovirastoilla on oikeudet katsella kuntien tekemien tarkastusten määriä ja kohdetumista hyvinkin yksityiskohtaisesti.

Eläinlääkintähuollon suunnitelma vuosille 2015-2019 on hyväksytty ympäristö- ja rakennuslautakunnassa 12.3.2015 § 37. Eläinlääkintähuollon valvontasuunnitelman päivitys vuodelle 2020 on hyväksytty ympäristö- ja rakennuslautakunnassa 12.3.2020 § 23.

Ympäristöterveydenhuollon resursseista vuonna 2020 on elintarvikevalvontaan käytetty eniten voimavaroja n. 55 %. Terveystoiminnan valvon-

taan on käytetty voimavaroista n. 40 %. Loput voimavaroista on käytetty tupakkalain valvontaan n. 5 %.

Kokonaisuutena ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelma 2020 on toteutunut kohtuullisen hyvin. Valvontasuunnitelman toteutumista on heikentänyt erityisesti koronapandemia. Keskushallintoviraston ohjeiden mukaisesti keväällä parin kuukauden ajan tarkastuksia tehtiin ainoastaan rajoitetusti. Ympäristöterveydenhuollon henkilömäärä väheni jo alkuvuodesta yhdellä henkilöllä, mikä on myös vaikuttanut valvontasuunnitelman toteutumiseen. Kesällä ei ollut käytettävissä kesätyöntekijöitä, mikä vaikutti erityisesti tupakan myyntipaikkojen tarkastusten määrään. Valvontasuunnitelman toteutumista on vaikeuttanut edelleen myös ympäristöterveydenhuollon VATI-tietojärjestelmän toimintahäiriöt ja käytettävyysongelmat. Lupa- ja ilmoitusasiat on saatu hoidettua ja terveyshaittoihin liittyviin epäilyksiin ja valituksiin on reagoitu. Valvontaa on kohdistettu kaikkiin ympäristöterveydenhuollon edellä mainittuihin toimialoihin. Valvontasuunnitelmaa laadittaessa on otettu huomioon, että resursseista huomattava osa menee muuhun kuin valvontasuunnitelman mukaiseen säännölliseen valvontaan. Erityisesti terveydensuojelun valvonnassa muiden kuin valvontasuunnitelman mukaisten tehtävien hoitaminen vie paljon voimavaroja. Varsinkin asuntojen terveydellisiin olosuhteisiin liittyvät toimenpidepyynnöt ovat lisääntyneet voimakkaasti 2010 -luvulla ja asuntojen tarkastuksiin on käytetty viime vuosina paljon työaikaa.

Itä-Suomen aluehallintovirasto teki marraskuussa 2018 useampana päivänä arviointi- ja ohjauskäyntejä ympäristöterveydenhuoltoon. Arviointi- ja ohjauskäynti perustuu aluehallintovirastolle asetettuun veloitteeseen ohjata ja valvoa ympäristöterveydenhuoltoa alueellaan ja arvioida kuntien ympäristöterveydenhuollon järjestämistä ja toteuttamista. Arviointi on toteutettu tarkastelemalla aluehallintovirastolla käytössään olevaa sekä sille erikseen toimitettua etukäteismateriaalia. Arviointi kohdistui koko ympäristöterveydenhuoltoon. Eläinlääkintähuollon arviointi toteutettiin asiakirjatarkastuksena. Valvontasuunnitelman toteutumisen arvioinnissa on otettu huomioon aluehallintoviraston arviointiraportti. Itä-Suomen aluehallintovirasto lähetti kyselyn arviointi- ja ohjauskäynnillä 2018 esitettyjen kehittämis- ja korjaustoimenpiteiden toteutumisesta sekä terveydensuojelulain 20 pykälän mukaisesta talousveden laadun valvonnasta loppuvuodesta. Kyselyihin on vastattu vuoden 2020 lopulla.

Käytössä on ollut VATI-tietojärjestelmä, jonka kautta tiedot on syötetty valtakunnalliseen tietojärjestelmään. Vati:n rinnalla on jouduttu käyttämään aikaisemmin käytössä ollutta TerveKuu-järjestelmää. Tervekuuta on käytetty osassa asumisterveysasioita sekä järjestelmään aikaisemmin kirjattujen tietojen käsittelyyn.

Henkilöstö on osallistunut aluehallintoviraston koulutuksiin, kaupungin sisäisiin koulutuksiin sekä valtakunnallisiin koulutustilaisuuksiin n. 5 päivää henkilöä kohti vuoden 2020 aikana.

Valvontasuunnitelman mukaisesta säännöllisestä valvonnasta peritään valvontamaksuja. Vuonna 2020 valvontamaksuja ja ilmoitusten käsittelymaksuja saatiin yhteensä n. 232 000 €. Tulot kirjautuvat ympäristöterveydenhuollon tuloiksi. Tuloilla katetaan ympäristöterveydenhuollon menoja.

Suunnitelmallisten tarkastusten toteuma

Elintarvikevalvonnan tarkastussuunnitelma vuodelle 2020 perustui valvontakohteiden kartoitukseen, valtakunnalliseen elintarvikevalvontaohjelmaan sekä kohdekohtaiseen riskinarviointiin. Suunnitelma laadittiin Ruokaviraston tarkastustiheysohjeen mukaisesti, huomioiden valvontakohteiden toiminnan luonne ja laajuus. Suunnitelman mukaisia tarkastuksia olivat myös uusien elintarvikehuoneistojen tarkastukset.

Vuonna 2020 Kuopiossa oli rekisteröitynä yhteensä 673 alkutuotantopaikkaa, joista 264 kpl oli maidontuotantotiloja. Maidontuotantotilojen tarkastukset kuuluvat ostopalvelusopimukseen, Siilinjärven ympäristöpalveluiden kanssa. Valvontasuunnitelmassa maidontuotantotilojen tarkastustavoite oli 55, toteuma oli 21 tarkastusta.

Vuonna 2020 Kuopiossa oli 846 elintarvikehuoneistoa (pl. alkutuotannon kohteet, taulukko 1). Valvontasuunnitelman mukaiset tarkastukset toteutuivat pääsääntöisesti. Valvontatarpeen mukaisten tarkastusten toteuma oli 78 %. Suunnitelmallisista tarkastuksista 5 % oli uusintatarkastuksia ja ne tehtiin toimijoille annettujen toimenpidekehotusten seurantaan varten. Elintarvikevalvontaan suunniteltu henkilöstöresurssi oli 6 htv, josta suunnitelmalliseen valvontaan 1,6 htv. Priorisointia tehtiin pääasiallisesti niiden elintarvikehuoneistojen osalta, joihin oli suunniteltu useita tarkastuksia vuodelle 2020.

Suunniteltuja tarkastuksia jäi tekemättä koronaviruspandemian johdosta annettujen tarkastustoiminnan ja kohteiden toimintaan kohdistuneiden rajoitusten vuoksi. Ruokavirasto antoi maaliskuussa 2020 ohjeen kriittisten tehtävien suorittamisen turvaamiseksi ja elintarviketurvallisuuden varmistamiseksi koronavirus COVID-19-epidemian aikana. Ohjeen mukaan kunnalliset valvontayksiköt tekivät vain välttämättömät ja kiireelliset tarkastuskäynnit. Myöhemmin ohjeeseen lisättiin mahdollisuus paikalliseen riskinarviointiin ja alueen epidemiatilanteen huomioimiseen valvontakäynteillä. Ruokaviraston tarkastustoimintaa ohjaavien ohjeiden voimassaoloa on jatkettu 31.3.2021 asti.

Tarkastustavoitteesta jäätin etenkin tarjoilupaikkojen osalta. Tarjoilupaikkojen valvonnan toteutumaan vaikutti tarkastustoiminnan rajoitusten lisäksi kevään ja kesän 2020 ravintolatoiminnan rajoitukset, jolloin monet ravintolat ja kahvilat olivat suljettuna. Fyysisiä tarkastuskäyntejä pyrittiin korvaamaan etä- ja asiakirjatarkastuksilla kohteissa, joissa niiden katsottiin soveltuvan kohteen valvontaan. Ruokavirasto antoi toukokuussa 2020 ohjeen valvontasuunnitelman mukaisen tarkastuksen toteuttamisesta etätarkastuksena.

Taulukko 1. Elintarvikehuoneistojen tarkastusten toteumaseuranta.

Vuosi	2014	2015	2016	2017	2018	2019	2020
-------	------	------	------	------	------	------	------

Elintarvikehuoneistot, kpl	824	846	842	867	847	838	846
Valvontatarve (suunniteltu tarkastusten määrä, kpl)	1277	1252	1183	483 (+ tarv. uusint. arv. 72 tark)	530 (+ tarv. uusint. arv. 80tark)	547 (+ tarv. uusint. arv. 82 tark.)	538 (+tarv. uusint. arv. 81 tark.)
Priorisoitujen tarkastusten suunniteltu määrä, kpl	743	706	724	ei erillistä priorisointia	ei erillistä priorisointia	ei erillistä priorisointia	ei erillistä priorisointia
Tehdyt suunnitelman mukaiset tarkastukset, kpl (ml. seurantatark.)	710	605	649	465 (uusint. 34 tark)	498 (uusint. 32 tark)	495 (uusint. 35 tark)	419 (uusint. 22 tark.)
Tehdyt suunnitelman ulkopuoliset tarkastukset, kpl	15	22	22	22	40	25	5
Toteuma valvontatarpeen nähden	56 %	48 %	55 %	96 %	94%	90%	78%
Toteuma suunniteltuihin tarkastuksiin nähden	98 %	86 %	90%	96 %	94%	90%	78%

Suunnitelman ulkopuoliset tarkastukset ja epidemiatyöryhmän toiminta
Valvontasuunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia tehtiin asiakasvalitusten, ruokamyrkytys epäilyselvitysten ja Ruokaviraston valvontapyyntöjen perusteella. Näiden johdosta tehtiin 5 valvontasuunnitelman ulkopuolista tarkastusta. Tarkastukset olivat toimijoille maksuttomia. Myös uusien laitosten sekä laitosten uusien toimintojen hyväksymiset edellyttivät suunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia. Näitä tehtiin neljä kappaletta.

Ruoka- tai vesivälitteisiä epäilyilmoituksia tuli yhteensä 58 kappaletta. Kaikki ruokamyrkytys epäilyihin ja asiakasvalituksiin liittyvät selvitykset pystyttiin hoitamaan käytettävissä olleilla resursseilla.

Tammi- ja helmikuussa ympäristöterveydenhuolto teki syvähaastatteluja Terveystieteiden- ja hyvinvoinninlaitoksen pyynnön mukaisesti syksystä 2019 lähtien todettujen Yersinia enterocolitica -tartuntojen johdosta. Alueen tapauksista tehtiin RYMY -ilmoitus ja tapauksen linkittymistä muualla Suomessa todettuihin tartuntoihin selvitettiin mm. yhteistyöpalaverin Ruokaviraston, THL:n ja muiden kunnallisten valvontayksiköiden kanssa. Tapauksen selvitys ilmoituksen laati Ruokavirasto.

Helmikuussa tehtiin RYMY-ilmoitus tapauksesta, jossa Kuopiossa vierailleen oppilasryhmän nuorista osa sai ruokamyrkytykseen viittaavia oireita nautittuaan lounasravintolan valmistaman aterian. Selvityksen yhteydessä otetun elintarvikenäytteen mikrobiologinen laatu oli huono, näytteessä todettiin ruokamyrkytystä aiheuttavia bakteereita ja näiden toksinia tuottavia kantoja. Elintarvikenäytteen löydöksiä tukevia humaaninäytteitä ei

saatu, mutta elintarvikenäytteen tulosten perusteella pidettiin kuitenkin todennäköisenä, että sairastumiset johtuivat kyseisestä ruokailusta. Sairastuneiden oireet, alkamisaika ja kesto korreloivat elintarvikenäytteen löydöksiin. Tapauksen selvittäminen vaati resursseja, mm. selvitysten, kyselytutkimuksen ja tulosten analysoinnin sekä selvitysilmoituksen laatimisen vuoksi. Tapauksen selvittämisessä tehtiin yhteistyössä Keski-Savon ympäristöterveydenhuollon kanssa.

Epidemiatyöryhmä kokoontui vuoden 2020 aikana kolme kertaa ja lisäksi kolme kertaa pidettiin yhteisiä Virve-harjoituksia. Epidemiatyöryhmän kokouksissa käsiteltiin ruokamyrkytysilmoituksia ja yleistä epidemiatilannetta sekä keskusteltiin muista ajankohtaisista aiheista. Epidemiaselvitystyöryhmän huomioita hyödynnettiin elintarvikevalvonnan kartoitusprojektien suunnittelussa.

Näytteenottojen toteuma

Hyväksytyjen elintarvikehuoneistojen (7 elintarvikealan yritystä) omavalvonnan valvontaa varten oli laadittu suunnitelma viranomaisnäytteenotosta. Elintarvike- ja pintapuhtausnäytteiden määräksi oli suunniteltu 30 näytettä, toteuma oli 27 näytettä (90 %). Suunnitelman täysimääräiseen toteutumiseen ei päästy näytteenottoajankohtaan osuneiden tuotekohtaisten tuotantokatkosten ja laitosten toiminnoissa tapahtuneiden muutosten vuoksi. Toteumaa voidaan kuitenkin pitää hyvänä.

Lisäksi viranomaisnäytteenottoa tehtiin Ruokaviraston koordinoimana vierasaine- ja torjunta-ainevalvontaan ja vuoden 2019 valvontasuunnitelman mukaisen oman kartoitusprojektin uusintänäytteenottoon liittyen. Vierasaine- ja torjunta-ainejäämäläisyyden ja edellisen toimintavuoden valvontaprojektin uusintänäytteiden näytteenotto toteutui täysimääräisesti.

Suunnitelman ulkopuoliset näytteenotot liittyivät ruokamyrkytyspäily- tai asiakasvalitusselvityksiin.

Elintarvikevalvonnan vaikuttavuus

Elintarvikevalvonnan vaikuttavuudella tarkoitetaan valvonnan mahdollisuuksia ennaltaehkäistä ja poistaa elintarviketurvallisuuteen liittyviä epäkohtia. Valvonnan vaikuttavuutta voidaan arvioida Oiva-arvosanojen kehityksen kautta. Vuonna 2020 oivallisten ja hyvien (A/B) kokonaisarvion saaneiden toimipaikkojen osuus oli 98%. Korjattavaa ja huono (C/D) kokonaisarvion parantaneiden toimipaikkojen osuus 72%. Oivallisten ja hyvien kokonaisarvioiden osuus on sama kuin vuonna 2019. Korjattavaa ja huono kokonaisarvion parantaneiden toimipaikkojen osuudessa on tapahtunut pientä laskua verrattuna edelliseen toimintavuoteen. Tähän voi vaikuttaa vuoden 2020 loppupuolella annettujen korjauskehotusten jälkivalvonnan ajoittuminen vuodelle 2021. Vuonna 2019 C/D kokonaisarvosanaansa paransi 78 % toimipaikoista.

Taulukossa 2 on esitetty annettujen oiva-arvosanojen jakautuminen vuosina 2019 ja 2020. Aikaisempina vuosina toteuman arvioinnissa on esitetty annettujen kokonaisarvosanojen jakauma, joka on saatu Ruokaviraston Kiikari sovelluksesta. Jatkossa toteuman arviointiin käytetään VATI -järjestelmään liitettyjä raportointityökaluja.

Taulukko 2.

Vuosi	2019		2020	
	kpl	%	kpl	%

Oivallinen, A	7540	93	6082	92
Hyvä, B	487	6	449	7
Korjattavaa, C	89	1	73	1
Huono, D	0	0	1	0

Toimijat olivat ottaneet suhteellisen hyvin vastuuta omasta toiminnastaan ja toimintaansa liittyvien riskien hallinnasta. Toimijoille annettiin tarvittaessa toimenpidekehotuksia, joiden toteutumista seurattiin maksullisilla uusintatarkastuksilla. Hallintopakomenettelyyn ryhdyttiin vuoden 2020 aikana kahdessa valvontakohteessa tilojen kunnossa todetun epäkohdan korjauskehotuksen laiminlyönnin sekä elintarvikehuoneistoilmoituksen laiminlyönnin vuoksi. Molemmissa tapauksissa prosessi pysähtyi toimijan kuulemiseen. Ilmoitusvelvollisuuden laiminlyönnistä tehtiin tutkintapyyntö Itä-Suomen Poliisilaitokselle.

Vaikuttavuutta pyrittiin lisäämään tiedotustoiminnan avulla. Elintarvikevalvonnassa jatkettiin hyväksi havaittua tapaa tiedottaa toimijoita ajankohdaisista asioista ja teemoista erillisillä tiedotuskirjeillä. Tiedotteista on saatu positiivista palautetta toimijoilta. Tiedotekirjeet laadittiin erikseen myymälöille, tarjoilupaikoille ja elintarvikkeiden valmistajille. Tiedotteiden lisäksi toimijoille kerrottiin ajankohtaisista asioista tarkastuksilla, sähköpostitse ja puhelinneuvonnalla. Puhelin- ja sähköpostineuvontaan kuului merkittävä osa tarkastajien työajasta. Koronavirusepidemian rajoittamiseksi määrätyt toimenpiteet ja toiminnan sopeuttamiseen annetut joustot lisäsivät toimijoiden neuvonnan tarvetta merkittävästi vuonna 2020.

Elintarvikevalvonnan tulot

Elintarvikevalvonnasta kertyi vuonna 2020 valvontatuloja yhteensä 73630 €. Suunnitelmallisten tarkastusten osalta maksuja kertyi 63130 €, elintarvikehuoneistoilmoitusten ja päätösten käsittelymaksuja kertyi 10 500 €.

Elintarvikevalvontasuunnitelman painopistealueiden toteutuminen

1. VASU 2021 –painopistesuunnittelu –työhön osallistuminen

Ruokavirasto koordinoi suunnittelutyön. Työtä on tehty yhteistyössä kaikkien toimivaltaisten viranomaisten edustajien kanssa Elintarvikeketjun valvonnan koordinaatioryhmän kautta. Kunnallisilla valvontayksiköillä on ollut mahdollisuus osallistua VASU 2021 työhön kommentoimalla suunnitelma-luonnosta Pikantissa. Kuopion ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvonta on perehtynyt kommentoitaviin asiakirjaluonnoksiin ja tarvittaessa kommentoinut niitä.

2. Valvonnan toimenpiteiden loppuunsaattaminen

Elintarvikevalvonta on toiminnassaan varmistanut, että C- ja D- Oiva-arvioinnin jälkeen suoritetaan tarpeelliset toimenpiteet. C- ja D-arvioinneissa annetaan määräaika epäkohtien korjaamiselle, asioiden korjaaminen varmistetaan uusintatarkastuksilla. D-arvioinneissa vaatimusten noudattaminen varmistetaan hallinnollisilla pakkokeinoilla. Epäkohdat ja tehdyt korjaavat toimenpiteet kirjataan tarkastuskertomuksiin. Kuopion ympäristöterveydenhuollon elintarvikevalvonnan toiminnassa valvonnan toimenpiteiden loppuunsaattaminen toteutuu Ruokaviraston ohjeiden mukaisesti.

3. Valvontatulosten perusteella elintarviketurvallisuutta ja kuluttajien tiedonsaantia heikentävien asioiden painottaminen tarkastussuunnitelmissa.

- Elintarvikevalvonta on huomioinut kunnossa- ja puhtaanapitoon sekä markkinointiin liittyvät oivarivit suunnitelman mukaisilla tarkastuksilla elintarvikeketjun valtakunnallisen valvontasuunnitelman painopiste-alueäärityksen mukaisesti. Viranhaltijat ovat osallistuneet Ruokaviraston ja Itä-Suomen aluehallintoviraston painopistealueiden valvontaa tukeviin koulutuksiin ja valvontaverkostotyöhön. Kunnossapidon, puhtaanapidon ja markkinoinnin painotettu valvonta jatkuu vuonna 2021.
- Kuopion ympäristöterveydenhuolto on osallistunut valtakunnalliseen suolan- ja ravintoarvomerkintöjen valvontaprojektiin toimintavuoden 2019 aikana. Koronaviruspandemian vuoksi keväällä 2020 alkuperäistä projektin aikataulua jatkettiin vuodella eteenpäin - 30.6.2021 asti. Ruokavirasto laatii raportin 3/2022 mennessä.
- Luomu Oiva-rivien valvontaa on toteutettu suunnitelman mukaisesti tarkastettavissa kohteissa muiden suunniteltujen tarkastettavien asioiden lisäksi. Viranhaltijat osallistuivat Itä-Suomen aluehallintoviraston järjestämään elintarvikevalvonnan ohjauspäivään marraskuussa 2019, jossa oli aiheena luomutuotteiden markkinavalvonta.
- Valvonnan kohde- ja vaatimuskattavuuden varmistaminen – elintarvikeparanteiden valvonta. Ruokaviraston asiantuntijan elintarvikeparanteiden valvontaa tukeva opastuskäynti toteutui tammikuussa 2020. Kuopiossa elintarvikeparanteiden valvonta on osa normaalia elintarvikevalvontaa ja valvontaa toteutetaan riskiperusteisesti Ruokaviraston ohjeistuksen mukaisesti.

4. Valvontaohjelmien toteuttamiseen osallistuminen sovittuun roolituksen mukaisesti

Elintarvikevalvonta on toteuttanut näytteenottoa Ruokaviraston näytteenottopyyntöjen mukaisesti eläimistä saatavien elintarvikkeiden vierasainevalvonta- ja kasvinsuojeluainejäämien valvontaohjelmiin. Näytteet on lähetetty tutkittavaksi Ruokavirastoon.

5. Sähköisten työkalujen kehittäminen

Kuopion ympäristöterveydenhuolto on nimennyt kolme viranhaltijaa VATI -kehittämisyhmään. VATIn kehittämissyhmä tuo valvontayksiköiden valvontatarpeita tiedoksi ja osallistuu substanssiosaajana kehittämistyöhön. Työryhmä kokoontui vuonna 2020 viisi kertaa.

Terveydensuojelun valvonta

Valtakunnallisessa terveydensuojelun valvontaohjelmassa on määritelty tarkastuskohteiden riskiluokat ja tarkastustiheydet. Vuosien 2020 – 2024 terveydensuojelun valvontasuunnitelmassa on otettu huomioon nämä valtakunnalliset ohjeet ja samalla määritelty pääsääntöisesti kunkin tarkastuskohteen tarkastustiheys riskinarvioinnin perusteella sekä tarkastusajankohta. Tarkastuskohteita on yhteensä n. 620 kpl. Tarkastustiheydet vaihtelevat kerran vuodessa tehtävistä tarkastuksista viiden vuoden välein tehtäviin tarkastuksiin.

Vuoden 2020 terveydensuojeluvalvonnassa suunniteltiin tarkastettavaksi 257 kohdetta ja määräksi 257 tarkastusta. Valvontasuunnitelman mukaisia

tarkastuksia tehtiin yhteensä 146 kappaletta 146 tarkastuskohteeseen. Tarkastuskohteiden ja tarkastusten osalta suunnitelman toteutumistasaste oli 57 %. Tarkastusten kohdentamisessa ja ajoittamisessa otettiin huomioon Valviran antamat ohjeet terveydensuojelun toiminnasta koronavirustilanteessa. Keväällä säännöllisen valvonnan tarkastuksia siirrettiin myöhemmään ajankohtaan ja mm. vanhainkotien tarkastuksia on siirretty ja vuonna 2020 vanhainkoteihin tehtiin ainoastaan muutama tarkastus. Muilta osin tarkastuksia kohdennettiin suunnitelman mukaisesti. Koronapandemialla on ollut suuri vaikutus valvontasuunnitelman toteutumiseen ja tavoitteista on jääty vuonna 2020. Myös VATI-tietojärjestelmä toimimattomuus on hankaloittanut erityisesti terveydensuojelun valvontasuunnitelman toteuttamista. Uusia valvontakohteita aloittaa toimintansa ja osa vanhoista valvontakohteista lopettaa toimintansa, jolloin tarkastuksia voi jäädä tekemättä myös näistä syistä.

Terveydensuojelun valvontaan suunniteltu henkilöstöresurssi oli 4,7 htv, ja suunnitelmalliseen valvontaan 1,5 htv. Vuoden alussa henkilöresurssi väheni 0,5 htv. Valvontasuunnitelman ulkopuolisia tarkastuksia, pääasiassa asuntojen terveydellisten olosuhteiden tarkastuksia tehtiin yhteensä 213 kappaletta, mikä on selvästi enemmän kuin valvontasuunnitelman mukaisen tarkastusten määrä. Koronapandemialla on ollut merkittävä osuus siihen, että suunnitelman ulkopuolisten tarkastusten määrä on kasvanut. Yhteensä tarkastuksia tehtiin 359, mikä on lähes sama määrä kuin edellisenä vuotena.

Talous- ja uimaveden valvonnassa on noudatettu valtakunnallisia ohjeita ja tarkastukset ja näytteet on otettu suunnitelman mukaisesti ja raportoitu erikseen ohjeiden mukaisesti. Talous- ja uimavesinäytteitä otettiin yhteensä 660 kappaletta. Talousvesilaitosten tarkastusten yhteydessä on aina tarkistettu valvontatutkimusohjelmat ja varautumissuunnitelmat. Lisäksi ne on tarkistettu mahdollisten muiden muutosten yhteydessä. EU-uimarantojen uimavesiluokitus on tarkistettu vuosittain ja yleisölle tiedottaminen on toteutettu asetuksen vaatimusten mukaisesti.

Talousvesilaitosten osalta riskinarviointia ja valvontatutkimusohjelmien päivittämistä ovat haitanneet, ettei Valviralta ja STM:ltä ole saatu vastauksia tulkintoihin muuttuneisiin talousvesiasetuksen säädöksiin.

Ympäristöterveydenhuolto osallistui myös asiantuntijana koulujen ja päiväkotien kohdekohtaisten sisäilman tarkastusryhmien toimintaan. Eriasteisia paikallisia kosteus- ja mikrobivaurioita havaittiin noin 30 % kouluista ja päiväkodeista. Vakavampia kosteus- ja mikrobivaurioita oli noin 5 %:ssa tarkastetuista kohteista. Lisäksi tarkastuksilla havaittiin ilmanvaihtoon liittyviä puutteita, lämpöolosuhdeongelmia ja kalusteongelmia ja puutteita yläpintojen siivouksessa. Uusissa kohteissa oli esim. vaikeasti puhdistettavia rakenteita ja koulurakennuksen mitoittamiseen (käyttäjämäärä) liittyviä epäkohtia. Epäkohtien ja puutteiden korjaamiseksi annettiin kehoituksia ja veloitteita sekä pyydettiin kirjallisia selvityksiä tehdyistä toimenpiteistä ja/tai lisäselvityksistä. Toimenpiteiden toteuttamista valvottiin asiakirjatarkastuksilla ja jälkivalvontatarkastuksilla.

Terveydensuojelun valvontasuunnitelman toteuttamiseen voidaan arvioida olleen välttävät resurssit vuonna 2020. Tilanne on huonontunut aikaisemmasta. Tähän on vaikuttanut erityisesti talousveden valvontaa liittyvien asioiden lisääntyminen ja henkilökunnan väheneminen. Säännöllisen valvonnan ulkopuoliset tarkastukset, jälkivalvonta ja jälkivalvontatoimenpiteet, valitusten hoitaminen, neuvonta, tilastointi, raportointi, kohdetietojen

tallentaminen tietojärjestelmään ja muut tehtävät vievät kuitenkin merkittävän osan resursseista. Terveysturvallisuuden valvontasuunnitelma toteutui kohtalaisesti ottaen huomioon koronapandemia.

Vuoden 2020 terveysturvallisuudenvalvonnasta saatiin ilmoitusten käsittelymaksuja, valvontamaksuja ja näyttötoimintamaksua yhteensä n. 32 100 €. Saadut valvontatulot kirjautuvat ympäristöterveydenhuollon tuloiksi. Tulolla katetaan ympäristöterveydenhuollon menoja.

Vuonna 2020 terveysturvallisuuden painopisteenä olivat:

- 1. Toiminnanharjoittajien tukeminen riskin tunnistamisessa, josta voi aiheutua terveyshaittaa ja toiminnanharjoittajan omavalvonnan korostaminen säännöllisen valvonnan riskinarvioinnissa. Omavalvonnan tukeminen tarkastuskäynneillä tai esim. toiminnanharjoittajille lähetetyllä kyselyllä, jonka tuloksia voidaan hyödyntää mm. riskinarvioinnissa, toiminnanharjoittajille suunnatussa neuvonnassa ja ohjauksessa.*

Toiminnanharjoittajia on tiedotettu ja korostettu omavalvonnan merkitystä riskien tunnistamisessa mm. lähettämällä asiaa koskevia tiedotteita ja ottamalla omavalvonta huomioon myös tarkastuksilla.

- 2. Talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja hallinta yhdessä talousvettä toimittavan laitoksen kanssa*

Talousveden laatuun vaikuttavien riskien arviointi ja hallinta yhdessä talousvettä toimittavien laitosten kanssa on aloitettu ja työtä jatketaan edelleen. Vuoden 2020 aikana hyväksyttiin yhdeksän vedenjakelualueen riskinarviointi. Talousvettä toimittavien laitosten tarkastajat ovat osallistuneet talousvesikoulutukseen. Koulutukset jatkuvat edelleen.

- 3. Viranomaisyhteistyön merkitys elinympäristöterveyden edistämässä merkittäväksi osaksi kuntien strategiatyötä.*

Kuopion kaupungin rakennusvalvonnassa toimii tekninen tarkastusryhmä, jossa yhtenä jäsenenä on ympäristöterveydenhuollon edustaja. Työryhmä kokoontuu kerran viikossa. Työryhmässä käsitellään rakennuslupahakemuksia ja käsittelyn yhteydessä kirjataan ympäristöterveydenhuollon kommentit. Kommenteissa otetaan kantaa erityisesti terveyshaittojen ennalta ehkäisyyn. Tarvittaessa tilojen käyttötarkoituksen muuttuessa on edellytetty mm. tilojen terveydellisten olosuhteiden selvittämistä asiantuntijalla ennen lupahakemuksen hyväksymistä. Ympäristöterveydenhuollolla on pääsy rakennusvalvonnan käytössä olevaan lupapisteeseen sähköiseen järjestelmään, jossa käsitellään kaikki sähköisesti haetut rakennusluvut. Ympäristöterveydenhuollolla on mahdollisuus ja oikeus kirjata lausunnot ja kommentit suoraan lupapisteeseen järjestelmään.

Ympäristöterveydenhuolto on mukana aktiivisesti Kuopion kaupungin sisäilmaryhmässä, jossa sillä on oma edustaja sekä kohdekohtaisissa sisäilmaryhmissä.

Kuopiossa on käynnissä katupölyn lähteet, päästönvähennyskeinot ja ilmanlaatuvaikutukset tutkimushanke, jossa ympäristöterveydenhuolto on ollut mukana ohjausryhmässä. Ympäristöterveydenhuolto on mukana myös meluntorjuntasuunnitelman seurantaryhmässä. Hankkeet jatkuvat myös vuonna 2021.

4. Terveyshaittojen tunnistaminen ja ennaltaehkäisy viranomaisten yhteistyönä.

Ympäristöterveydenhuolto on antanut muille viranomaisille lausuntoja mm. rakennuslupahakemuksista, ympäristölupahakemuksista, vesihuoltolaitosten toiminta-alueista, lainsäädäntömuutoksista sekä osallistunut edellisessä kohdassa mainittuihin yhteistyöryhmiin ja hankkeisiin.

5. Häiriötilanteisiin varautuminen ja suunnitelmien yhteensovittaminen sekä valmiusharjoitukset

Häiriötilanteisiin varautumisessa ja suunnitelmien yhteensovittamisessa on parannettavaa. Ympäristöterveydenhuolto on osallistunut häiriötilanteiden valmiusharjoituksiin.

Vuoden 2020 aikana ei järjestetty valtakunnallisia valvontaprojekteja eikä omia erillisiä valvontaprojekteja terveydensuojelun valvonnassa.

Tupakkalain valvonta

Tupakan myyntipaikkoja oli yhteensä vuoden 2020 alussa 152 kpl. Valvontasuunnitelmassa suunniteltiin tarkastusten määräksi 80. Tarkastuksia tehtiin 1 kpl. Tupakan vähittäismyyntin valvontaa on suorittanut yksi tarkastaja, jonka työtehtäviin kuuluu myös terveydensuojelulain valvontaa. Hänen tupakkalain valvontaan varatusta työajasta suurin osa menee lupahakemusten ja tupakointikieltojen käsittelyyn ja suunniteltuihin valvontatehtäviin jää selvästi vähemmän aikaa. Tupakan myyntipaikkojen tarkastuksia on pystytty tekemään aikaisempina vuosina suunnitelman mukaisesti, kun käytävissä on ollut kesätyöntekijä. Vuonna 2020 ei ollut käytävissä kesätyöntekijöitä, joten tupakan myyntipaikkojen valvonnassa tarkastuksia ei juurikaan tehty eikä suunnitelma tältä osin toteutunut. Tupakkalain valvontaan suunniteltu henkilöstöresurssi oli 0,5 htv, suunnitelmalliseen valvontaan 0,3 htv.

Tupakan vähittäismyyntilupahakemuksia toimitettiin kaikkiaan 14 kappaletta, joista on tehty päätökset. Tupakan myynnin tarkastusten yhteydessä on samalla tarkastettu myös nikotiinivalmisteiden myyntiä, mikäli sitä harjoitettiin valvontakohteessa.

Koulujen ja oppilaitosten terveydensuojelun valvontatarkastusten yhteydessä kiinnitettiin huomiota myös tupakkalain valvontaan. Vuonna 2010 syksyllä voimaan tullut tupakkalain muutos on tiukentanut oppilaitosten alueella tapahtuvaa tupakointia. Koulutarkastuksilla ja erillisillä tupakkalain valvontatarkastuksilla on selvitetty ja ohjeistettu lain muutoksen vaatimuksia. Koulujen tupakointikielloissa ei havaittu ongelmia. Myös päiväkoteihin terveydensuojelulain mukaan tehdyissä tarkastuksissa selvitettiin mahdollista tupakointia. Koulu- ja päiväkotitarkastusten yhteydessä tehtiin yhteensä 58 tupakkalain valvontatarkastusta. Tupakointikieltojen valvonta on tapahtunut pääasiassa muun valvonnan yhteydessä ja siihen on tarkastuskohteessa käytetty vähän aikaa.

Ravitsemisliikkeiden, joissa on tupakoinnin täyskielto sekä rakennusten, kulkuneuvojen ja muiden vastaavien paikkojen sisätiloissa, jotka ovat yleisön käytävissä ei vuonna 2020 tehty varsinaisia tupakkavalvonnan tar-

kastuksia. Elintarvikevalvonnan tarkastuksilla näissä kohteissa ei todettu ongelmia tupakoinnin suhteen.

Asuntoyhteisöt hakivat tupakointikieltoja huoneistoparvekkeille ja -pihoille. Tupakointikieltopäätöksiä tehtiin vuonna 2020 11 kappaletta. Tupakointikieltohakemusten käsittely työllistää melko paljon ja vie resursseja valvonnalta.

Vuoden 2020 tupakkalain valvonnasta saatiin valvontamaksuja, tupakanmyyntilupapäätösmaksuja ja tupakointikieltopäätös maksuja yhteensä n. 125 800 €. Saadut tulot kirjautuvat ympäristöterveydenhuollon tuloiksi. Tuloilla katetaan ympäristöterveydenhuollon menoja.

Vuoden 2020 tupakkalain valvonnan painopistealueena olivat Laittoman kaupan ehkäisy ja viranomaisten välinen yhteistyö sekä omavalvonnan tukeminen ja yhteistyö ehkäisevän päihdetyön kanssa. Ympäristöterveydenhuollon edustaja on osallistunut yhteistyö kokouksiin ehkäisevän päihdetyön kanssa.

Vuoden 2020 aikana ei järjestetty valtakunnallisia valvontaprojekteja eikä omia erillisiä valvontaprojekteja tupakkalain valvonnassa.

Eläinlääkintähuolto

Eläinlääkäripalvelut

Kuopion kaupunki ostaa eläinlääkintähuollon palvelut Siilinjärven ja Tervon kunnalta sekä pieneläinpäivystyksen yksityiseltä toiminnanharjoittajalta. Eläinlääkäripalveluiden laatu ja määrä olivat kysyntään nähden riittävät. Myös terveydenhuoltopalveluita ja ei-kiireellisiä, perustason pieneläinpalveluita on voitu tarjota pääosin kysyntää vastaavasti. Kaikki vakituiset virrat on saatu täytettyä, mutta sijaisten saatavuudessa on välillä ollut haasteita, mikä on ajoittain aiheuttanut kuormittumista vakituisille viranhaltijoille. Pidemmällä aikavälillä vaikeudet sijaisten saatavuudessa voivat aiheuttaa vakavia haasteita eläinlääkäripalveluiden järjestämiselle.

Alueella on myös yksityisiä eläinlääkäripalveluita, erityisesti terveydenhuollossa ja pieneläinpalveluissa. Yksityiset palvelut vähentävät kunnan eläinlääkäreiden työmäärää niillä alueilla, joissa on tarjolla sekä yksityinen että kunnallinen palvelu. Kunnaneläinlääkäreiden työmäärä vaihtelee jonkin verran eri toimipisteiden kesken. Töitä on vuonna 2020 pyritty tasamaan myös toimipisteiden välillä. Vuonna 2020 suurelainten käyntimäärät olivat lievässä laskussa Kuopion alueella, samoin pieneläinten päivystys käynnit. Muutoksiin on voinut vaikuttaa koronavirustilanne.

Toimipisteverkoston arvioinnille ei toistaiseksi ole ollut tarvetta, mutta mikäli eteen tulisi esim. yksittäisen vastaanoton lakkauttaminen, niin käytävissä on vastaanottokohtaiset käyntimäärät usean vuoden ajalta. Yhteisvastaanottojen myötä sivutoimipisteiden eläinlääkäritarvetta muokataan käyntimäärien ja kyseisen alueen tarpeiden mukaan.

Suureläinpäivystyksessä on yksi päivystysalue ja kaksi päivystyspiiriä, jolloin alueella päivystää kaksi eläinlääkärinä yhtä aikaa. Lisäksi Karttulan alueella Tervo hoitaa suurelainten eläinlääkintähuollon ja suureläinpäivystyksen. Pieneläinpäivystys on eriytetty. Siilinjärven yhteistoiminta-alue on mukana pieneläinpäivystyksessä. Pieneläinpäivystyksen järjestää Kuopion kaupunki, joka ostaa sen yksityiseltä toimijalta.

Kaikki kunnan palveluksessa olevat eläinlääkärit täyttävät eläinlääkintähuoltolain (765/2009) 16.2 §:n ja -asetuksen (VnA 1031/2009) 2 §:n mukaiset vaatimukset. Eläinlääkintähuollon henkilöstölle laadittiin koulutussuunnitelma vuodelle 2020, mutta valtaosa vuoden 2020 koulutuspäivistä peruuntui kokonaan tai siirtyi etäkoulutukseksi koronaviruspandemian takia. Koulutussuunnitelma ei toteutunut suunnitellusti ja kukin henkilö osallistui keskimäärin vain 2,2 koulutuspäivään vuodessa.

Taulukko 3. Eläinlääkärikäyntien määrät

Eläinlääkärikäynnit 2018					Eläinlääkärikäynnit 2019					Eläinlääkärikäynnit 2020				
pieneläimet		suureläimet			pieneläimet		suureläimet			pieneläimet		suureläimet		
virka-aika	päivystys	virka-aika	terv.huolto	päivystys	virka-aika	päivystys	virka-aika	terv.huolto	päivystys	virka-aika	päivystys	virka-aika	terv.huolto	päivystys
2224	2469	2707	238	785	2199	2470	3082	188	850	2285	1833	3054	248	743

Eläinten hyvinvoinnin ja terveyden valvonta

Vuonna 2018 - 2020 tehdyt eläinsuojelu- ja eläintautilainsäädännön mukaisen tarkastusten määrät näkyvät taulukossa 4. Kaikki vakavat epäilyyn perustuvat eläinsuojelukäynnit tehtiin tapauksen kiireellisyydestä riippuen viimeistään noin kuukauden kuluessa epäilyilmoituksen saapumisesta, kiireelliset tapaukset nopeammin pääsääntöisesti saman viikon aikana tai jopa samana päivänä. Kiireettömiä eläinsuojelukäyntejä ja eläinsuojelun uusintatarkastuksia siirtyy työvoimatilanteesta ja koronaviruspandemiasta johtuen osittain myös vuodelle 2021.

Ns. määräaikaistarkastukset kohdentuvat eläinsuojelulain 24 § mukaisiin ilmoituksenvaraisiin seura- ja harraste-eläinten pitopaikkoihin (esim. kengelit, hevostallit, eläinmyymälät ja eläinkaupat). Näiden kohteiden tarkastukset pyritään tekemään 4 - 5 vuoden välein.

Lemmikkieläinten kohdalla epäily kohdistui useimmiten eläimen riittämättömään liikuntaan ja eläimen pitopaikan tai pidon puutteisiin. Tuotantoeläinten eläinsuojeluepäilyissä syynä oli useimmiten pitopaikan ahtaus ja eläinten likaisuus. Tuotantoeläimiin kohdistuvien epäilyilmoitusten taustalla on usein tilalla tehdyt havainnot tai teuraseläinten huono kunto. Vuonna 2020 yhteistoiminta-alueella tuli myös useampia eläinsuojeluilmoituksia, joiden taustalla oli sairaan eläimen hoidotta jääminen tai myöhäinen hoidon aloittaminen

Lemmikkieläinten osalta tilanne korjaantui useimmiten neuvonnalla tai määräyksellä ja lyhyellä määräajalla. Tuotantoeläinten osalta tilanteet tahottavat usein pitkittyä ja asian ratkaiseminen vaatii yleensä enemmän aikaa ja useamman tarkastuskäynnin samaan kohteeseen. Vuoden aikana yhteistoiminta-alueella on kuitenkin ollut myös haastavia ja valvontaa työllistäviä eläinsuojelutapauksia, joissa tila on jouduttu tyhjentämään eläimistä kokonaan tai osittain. Useammalle koiralle on jouduttu etsimään pysyvästi uusi sijoituspaikka. Pitkittyneitä ja hankalia tapauksia on hoidettu yhteistyössä Itä-Suomen aluehallintoviraston ja poliisin kanssa.

Vuoden aikana on kuitenkin ollut myös haastava ja valvontaa työllistävä eläinsuojelutapauksia, joissa navetta on jouduttu kokonaan tyhjentämään osittain tai kokonaan. Useammalle koiralle on jouduttu etsimään pysyvästi

uusi sijoituspaikka. Pitkittyneitä ja hankalia tapauksia on hoidettu yhteistyössä Itä-Suomen aluehallintoviraston ja poliisin kanssa.

Alueella ei todettu helposti leviäviä tai vaarallisia eläintauteja. Eläintauteihin liittyvät valvontatehtävät olivat pääsääntöisesti vastustus- ja kartoitushjelmiin liittyviä tehtäviä ja valvottaviin eläintauteihin (esim. salmonella, EHEC, esikotelomätä, BKD, maedi-visna ja scrapie valvontaan) liittyviä tehtäviä.

Valvontaeläinlääkiresurssit olivat valtion virkatehtäviin nähden riittävät, mutta kaikki virat eivät ole olleet koko ajan täytettyinä, mikä on aiheuttanut henkilöstövajetta. Valvontaa varten oli vuonna 2020 2,8 valvontaeläinlääkärin virkaa (1,0 ja 1,0 sekä 0,8), josta yhdestä myydään 0,4 henkilötyövuoden työpanos Tervon ympäristöterveyspalveluille. Kaikki kiireelliset eläinsuojelu ja eläintautivalvontatehtävät on kuitenkin saatu hoidettua. Eläinsuojeluilmoitusten määrä ja tapausten vakavuus on lisääntynyt koko ajan. Jos virkoja ei saada pidettyä täytettyinä, on vaara, että myös kiireellisiä tehtäviä jää hoitamatta tai niiden hoitaminen viivästyy. Valtaosa eläinsuojelutarkastuksista tehdään parityönä.

Valvontaeläinlääkäreitä on tällä hetkellä 3 henkilöä, joten praktikoiden tekemä eläinsuojeluvalvonta on vähäistä ja painottuu kiireellisiin päivystystapauksiin. Koska alueella päivystää koko ajan kaksi praktikkoeläinlääkärinä, on omalle asiakkaalle tehtävät eläinsuojelutarkastukset pystytty minimoimaan. Kaikki henkilötietoja sisältävät eläinlääkintähuollon asiakirjat on tallennettu Siilinjärven kunnan sisäisiin verkkokansioihin, joihin on käyttöoikeudet vain eläinlääkintähuollon omalla henkilöstöllä.

Henkilövajauksen ja koronaviruspandemian takia kaikkia vuodelle 2020 suunniteltuja maidontuotantotilojen hygieniatarkastuksia ei saatu tehtyä, (toteutuma 44 %).

Taulukko 4: Eläinten hyvinvoinnin ja terveyden valvonnan käyntimäärät vuonna 2018 - 2020 Kuopiossa

2018			2019			2020		
Eläinsuojelukäynnit		Tautivalvonta	Eläinsuojelukäynnit		Tautivalvonta	Eläinsuojelukäynnit		Tautivalvonta
Epäilyyn perustuvat	Vuositarkastukset		Epäilyyn perustuvat	Vuositarkastukset		Epäilyyn perustuvat	Vuositarkastukset	
105	3	29	109	2	33	126	5	59

Esitys

Ympäristö- ja rakennuslautakunta hyväksyy ympäristöterveydenhuollon valvontasuunnitelman ja eläinlääkintähuollon suunnitelman toteutumisen arvioinnin vuodelta 2020 ja toimittaa sen Itä-Suomen aluehallintovirastolle VYHA-järjestelmän kautta.

Liitteet

4 8551/2019 Vuoden 2020 valvonnan toteutuminen VYHA

Valmistelija

Hannu Kirjavainen

etunimi.sukunimi(at)kuopio.fi

puh. +358 44 718 2272

Kuopion kaupunki

Ympäristö- ja rakennuslautakunta

18.03.2021

14 §

Päätösehdotus

Ympäristöjohtaja Tanja Ahonen

Lautakunta hyväksyy ympäristöjohtajan esityksen.

Päätös

Päätösehdotus hyväksyttiin yksimielisesti.

